

ρου, οὐρᾶς ὡς ἡ τοῦ ἵππου ἀγοραίας ἀμάξης καὶ τριῶν μόνων δακτύλων ἐν ἐκάστῳ ποδὶ καὶ ἐκάστῃ χειρὶ.

Ἐν τῷ καταλόγῳ ὑπάρχει καὶ σειρά παροιμιῶν ἐφαρμοζομένων ἐπὶ τοῦ διαβόλου.

**Φῦλον ἐξαφανιζόμενον.** — Ἐν τῶν ἐξαφανιζομένων βαθμηδὸν ἀνθρωπίνων φύλων εἶναι ἐν ἄλλοις καὶ τὸ τῶν νήσων Ἀνδαλιαν (ὁκτώ νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους τοῦ Βεγγαλικοῦ κόλπου). Ἡδὴ ἀπομένουσι σπάνια μόνον ἄτομα τοῦ φύλου τούτου, μὴ αὐξανόμενα, καθόσον μάλιστα οἱ παῖδες θνήσκουσιν ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ.

**Ἐν τῇ ἐν Σικάγῳ Ἐκθέσει.** — Ἐν τῶν παραδόξων τμημάτων (μᾶλλον δὲ ἐν περιέργῳ σήμειον, διότι θ' ἀποτελέσῃ μόνον ἄτομον ἐν μεγάλῳ σωρῶ) τῆς ἐν Σικάγῳ Ἐκθέσεως ἔσται καὶ τὸ τμήμα τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας, ὑπερδιοργανοῦται ὑπὸ τοῦ κ. Γιαττρωφ. Θ' ἀποτελεῖται τοῦτο ἐξ ἐργαστηρίου (laboratoire) ἐν ᾧ ἐπὶ ἐξ ὅλων μὴ-νας θὰ γίνωνται παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἐπισκεπτῶν, ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων, ἐπὶ τῶν διανοητικῶν δυνάμεων, τῆς ζωηρότητος, τῶν κινήσεων αὐτῶν, τῆς μνήμης κλπ. εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταρτισθῶσι στατιστικά. Ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τούτῳ ἐκτίθενται πρὸς τούτοις πάντα τὰ ὄργανα, ἵνα χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ πειραματικῇ ψυχολογίᾳ, διαγράμματα κλπ. Τὸ ὅλον ἔσται ἱκανῶς ἐνδιαφέρον.

**Αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς ἐταιρίαις.** — Ἡ Βασιλικὴ Γεωγραφικὴ Ἐταιρία τοῦ Λονδίνου ἀπεράσισε νὰ γίνωνται τοῦ λοιποῦ αἱ γυναῖκες δεκταὶ ἐν αὐτῇ ὡς μὴ ἐνεργὰ μέλη (membres titulaires) — τιμῇ. Ἦν ἤρνοῦντο αὐταῖς μέχρι τοῦδε.

Ἡ Γεωλογικὴ Ἐταιρία ὅμως (Geologist's Association) προέβη καὶ περαιτέρω, ἀναδείξασα ἀντιπρόεδρον αὐτῆς γυναῖκα. Ἐν τῇ ἀγγλικῇ γεωλογικῇ ταύτῃ ἐταιρίᾳ συνεζητήθη τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τῶν γυναικῶν, αἵτινες παρὰ μικρὸν θὰ ἐθριάζευν, διότι τέσσαρες μόνον ἀπὸ τούτων εἰσέτι ψῆφισιν.

**Νέον εἶδος ποδηλάτου.** — Οἱ κ. κ. Γουόρμς καὶ Τσθερζόβσκις ἐφεύρον νέον εἶδος ποδηλάτου, διακρινόμενον τοῦ συνήθους κατὰ τὸ ἐξῆς, ὅτι ἐνῶ τὰ νῦν δίτροχα ποδήλατα ἔχουσι τὸν ὀπίσθιον τροχὸν ὡς κινήτηριον, τοῦ προσθίου χρησιμοποιοῦμένου εἰς διεθύνειν τοῦ ποδηλάτου, ἐν τῷ νέῳ τούτῳ ποδηλάτῳ ὁ πρὸς διεθύνειν ἄμα καὶ κίνησιν τροχὸς εἶναι ὁ ἐμπρόσθιος, ὁ δὲ ὀπίσθιος χρησιμεύει μόνον ὡς ἔρεισμα καὶ ἔχει μικρότερον διάμετρον. Πρὸς τούτοις ἐν αὐτῷ ὁ ποδηλατῆς καθήκει ἐπὶ ἐπιπέδῳ, ὡς ἐπὶ ἵππου, ὀπίσθεν τοῦ κινήτηριου τροχοῦ, δύναται διὰ μέσου τροχοπέδης νὰ ἐλαττώσῃ κατὰ βολήσιν τὴν κίνησιν τοῦ ποδηλάτου καὶ ἐν γένει εἶναι κύριος τοῦ μηχανήματος αὐτοῦ. Τὸ ποδήλατον τοῦτο εἶναι ἐλαφρότερον, ἀπλούστερον, μικρότερον προκαλεῖ ὀλιγωτέραν κόπωσιν καὶ εἶναι ἥττον δαπανηρὸν τοῦ συνήθους.

**Ἐρημνεία τῆς παροιμίας «ὁ κοιμώμενος δεῖπνεί».** — Κατὰ τὸν ὕπνον ἡ ἀναπνοὴ εἶναι πολλῶν βραδυτέρα ἢ ἐν καιρῷ ἐνεργείας, ἡ ἐνέργεια τῶν ὀργάνων ἐξασθενεῖ, ἡ ζωϊκὴ θερμότης ἐλαττοῦται καὶ ἡ χώνευσις καταπαύει· τούτου ἕνεκα δὲν αἰσθάνεται τις καθ' ὕπνον τὴν ὑπὸ τῆς πείνης κίνησιν τοῦ στομάχου. Ἡ ὄρεξις μετὰ μεζῶνος βραδυτέροισι ὑπεγείρεται.

Τοῦτο ἐξηγεῖ καὶ τὸ διατὶ ὁ πολὺ κοιμώμενος δὲν πεινᾷ· τῆς χωνεύσεως ἐπιβραδυνθείσης, ἡ ὄρεξις δύναται νὰ ἐπανέλθῃ μόνον κατόπιν παρόδου ἱκανοῦ χρόνου.

## ΓΝΩΜΑΙ ΣΟΦΩΝ.

Οἱ δραστήριοι ἀπαναίνονται μετὰ μεζῶνος ἀνυπομονησίας τὴν ἀνίαν μᾶλλον ἢ τὴν ἐργασίαν.

VAUVENARGUES

Τὸ ὕψος παρὰ τοῖς νεαυξήτοις εἶναι ἡ ἐκδίκησις ἐπὶ τῇ ποταπότῃ, εἰς ἣν ἐκυλίσθησιν, ἵνα εἰς ὕψην ἀναθῶσιν.

RIVAROL.

Ὁ περὶ ἑαυτοῦ ἀμφιδάλλων καλλιτέχνης εἶναι ἰσχυρὸς ἐν τῇ τέχνῃ αὐτοῦ, ὁ δὲ μηδέποτε εἰς ἑαυτὸν ἐμπιστευόμενος εἶναι ἀπολῶλως.

A. DELPIT.

Αἱ πλεῖστοι τῶν δυνάμεων τῆς ἡμετέρας ψυχῆς πλέον ταράσσουσι, διὰ τοῦ τρόπου δι' οὗ χρῶσιν τούτων ποιοῦμεθα, τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ζωῆς παρ' ὅσον ἐξυπηρετοῦσιν αὐτήν.

MONTAIGNE.

Ἡ μοναξία εἶναι συνέντευξις ἐν οικειότητι μετὰ τοῦ παρελθόντος.

PH. GERFAUT.

## ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ.

### ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

B'.

(Pontus Euxinus, mare Pouticum, mare nigrum, m : maurum, m : majus κτλ.).

§ 1. Ὁ Πόντος<sup>1</sup> ἢ Εὐξεινος Πόντος εἶνε ἡ θάλασσα ἐκείνη, ἥτις κοινῶς λέγεται καὶ γινώσκεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Μαύρη θάλασσα<sup>2</sup> κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, ὑπερφέρει τὸ κοινὸν ὄνομα Ἀσπρη θάλασσα<sup>3</sup>.

Θέσις. Ἡ θάλασσα, περὶ ἧς ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος<sup>4</sup> ἀποτελεῖ τὸ ἀνατολικώτερον καὶ μᾶλλον περισφιγμένον καὶ περιωρισμένον τμήμα καὶ πέλαγος τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τῆς Μεσογείου, μεθ' ἧς συνενόηται διὰ τοῦ Θρηκικοῦ Βοσπόρου, τῆς Προποντιδὸς<sup>5</sup> καὶ τοῦ Ἑλλήσποντου (στενοῦ τῶν Δαρδανελλίων). Κειμένη μεταξὺ τῆς 25° 12' καὶ 39°, 26' μ. α. π. καὶ 41°, 16' καὶ 47°, 10' β. πλ. : 6 περὶορίζεται πρὸς Β. καὶ Α. ὑπὸ τῶν ρωσικῶν ἀκτῶν πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς ἀσιατικῆς Τουρκίας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῶν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ χερσονήσῳ γνωστῶν χωρῶν.

§ 2. Ὄνομα, φυσιογραφία. Ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις ἐκαλεῖτο ἡ θάλασσα αὕτη Πόντος καὶ δὴ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ἀξεινος· διότι οἱ πλεόντες ἐν αὐτῷ μεγίστας ἀπῆντων δυσκολίας ἀπ' αὐτῶν ἔτι τῶν πρὸς τὸ βρεῖον στόμιον τοῦ Βοσπόρου Συμπληγάδων, δηλὸν ὅτι ἐκεῖνων τῶν δύο σκοπέλων, οἵτινες συμπληττόμενοι πρὸς ἀλλήλους, συγκρούμενοι καὶ διστάμενοι ἐπικινδυνώτατοι τοῖς ναυτιλλομένοις ἦσαν, ἐπειδὴ αὐτοὺς κατὰ τὸν θεσπέσιον ποιητὴν καὶ

νεφέλην ἀμφιδέδωκε κυανέην<sup>7</sup>.

Τρικυμῖαι αἰφνίδιοι, ἐξηγούμεναι ἐκ τῆς τοῦ ἰσάφους διαπλάσεως (Καυκάσια ὄρη, Στέππαι τῆς νοτίου Ρωσίας) κύματα ὑψηλὰ καὶ μεγάλα, ὁμίχλη παχεῖα κατὰ τὰ παράλια ἰδίᾳ καταφερομένη πυκνοτέρα μέχρι καὶ τοῦ Βοσπόρου ἐξικνουμένη, ἐχθροῦς καὶ τραχεῖα παραλίᾳ<sup>8</sup>, ὄρμοι ἀτελεῖς συχνοὶ μετ' ἀκρωτηρίων ἀπὸ τοῦ ἀνατολικωτέρου μέρους, τοῦ Ἰερού Ὁρούς, μέχρι τοῦ Βοσπόρου, αὐτὸ τὸ ἀναπεπταμένον τῆς θαλάσσης οὐδεμίαν νῆσον ἐχούσης· ἡ ἀμαυρὰ αὐτῆς καὶ τῶν κυμάτων ὄψις, ὄρη πλήρη ὀρυμῶν, τὰ προσχόντα μέχρι τῶν παραλίῶν πυκνὰ δάση, πάγοι κατὰ τὰς παραλίας (ἰδίᾳ τὰς πρὸς Β.)<sup>9</sup> ἡ μεγάλη τῶν ρευμάτων τῶν ποταμῶν καὶ ὀρμητικὴ φορά, ἡ τὰς δυσκολίας τοῦ προσορμίζεσθαι ἐπαυξάνουσα, τὸ δυσχερέμερον δὲ καὶ ἡ ἄλλοτε ἀγρίότης τῶν περιοικούντων ἐθνῶν μέχρι τῆς Σκυθίας καὶ μάλιστα τῶν Σκυθικῶν<sup>10</sup>, ταῦτα καὶ ἄλλα ἦσαν δικαίᾳ ἀφορμῇ ὥστε νὰ ὀνομασθῇ ἡ θάλασσα Ἀξεινος καὶ νὰ καταστῇ ἁπλὸς καὶ ἄξεινος Πόντος<sup>11</sup>.

Ἄλλὰ τῶν Ποικίλων κινδύνων καὶ τῶν κωλυμάτων τούτων μόνον μέγα ἐπιχειρητικὸν καὶ ἔκτακτον Πνεῦμα ἰδύνατο νὰ κατισχύσῃ καὶ τοῦτο ἦτο τὸ ἑλληνικόν. Ἐναυλα ἔτι διετέλουν ἐν τοῖς ὡς τῶν πλεόντων τὰ τῶν Ἀργοναυτῶν ἐπεισόδια καὶ ἄλλα μυθεύματα, ἅτινα ἢ τῶν ἀρχαίων φαντασία ἐπλαττε καὶ ἢ εὐπιστία συνύφηνεν, ἀλλ' οὐχ' ἦττον καὶ ὁ μυθικὸς πλοῦτος τῆς Κολχίδος κτλ. Ἐπὶ τούτοις ἡ Σκυθικὴ ἐρημία μετεβλήθη καὶ διὰ τῆς ἀποικιακῆς τῶν Ἑλλήνων πολιτικῆς ὁ Ἄξεινος ἐγένετο Εὐξείνιος. Ὁ Ἡρακλῆς κατὰ τὸν ἀνώνυμον Σχολιαστὴν τῆς τοῦ Διονυσίου Περιήγησεως (στ. 24) ἠλευθέρωσε τὴν θάλασσαν τῶν πειρατικῶν ληστεϊῶν<sup>12</sup>, ἀφ' ἑτέρου τὸ πραγματικὸν συμφέρον, ὅπερ προσήνεγκε τοῖς ἐμπορευομένοις ἢ εἰς τὸν Πόντον ἐμπορία, ὑποστηριχθὲν διὰ θυσίων καὶ εὐχῶν πρὸς τὸν Οὐρίον Δία κατίσχυσεν ὅλων τούτων τῶν φόβων. Ἴωνες ἐκ Μιλήτου καὶ Δωριεῖς ἐκ Μεγάρων εἰσέλαθον εἰς τὸν Πόντον καὶ ἰδρύσαντο σταθμούς καὶ ἀποικίας<sup>13</sup>. Ἐκτοτε ἡ κλῆσις Εὐξείνιος.

Τοῖς Ἑλλησιν, ἰδίᾳ τοῖς Μιλησίοις ἀπέκειτο ἡ τιμὴ αὕτη· διότι διὰ τῶν πολλῶν ἀποικιῶν αὐτῶν κατέστησαν τὴν θάλασσαν φιλόξενον, ὡς τὸ Αἰγαῖον<sup>14</sup>.

§ 3. Περιγραφή. Ἐπιφάνεια, βᾶθος. Γεωλογία.

Ἡ Μαύρη θάλασσα ἔχει ἐπιφάνειαν 385,000 τετραγ. χιλιομέτρων ἢ 450,000 μετὰ τῆς Μαυρωτίδος<sup>15</sup>. ἦτοι εἶνε μικροτέρα μὲν τῆς Βορείου θαλάσσης, τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ τῆς Κασπίας κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ὑπερέχει ὅμως αὐτῶν κατὰ τὸ βᾶθος (2,000 μ.)<sup>16</sup>. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ἡ μεγάλη γεωλογικὴ αὐτῆς ἡλικία ἥμα δὲ καὶ ἡ ἔλλειψις νήσων ἐν αὐτῇ. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι αὕτη ἦν συνηνωμένη καὶ ἀπετέλει ἐν ὅλῳ μετὰ τῆς Κασπίας καὶ τῆς Ἀράλης λίμνης. Τίνα δὲ τὰ αἰτία τὰ τῆς περιστολῆς τῆς μεγάλης ταύτης θαλάσσης καὶ τοῦ χωρισμοῦ αὐτῆς, τίνι τρόπῳ ὁ Πλούτων καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἐνέργησαν ἐν τῷ χωρισμῷ τούτῳ καὶ ἐν τῇ ἐξάρσει καὶ ὑψώσει τοῦ ἐδάφους τῶν Καυκασίων ὁρίων δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ἐξετάσωμεν, διότι ἐκφεύγουσιν τοῦ γεωγραφικοῦ κύκλου. Ἀρκεῖ νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι ὁ χωρισμὸς οὗτος καὶ ἡ τῶν Καυκασίων ὑψώσις ἐγένετο ἐπὶ τῆς πλειοκαινικῆς (Pliocänezeit, époque pliocène) ἢ ὑπαεννίνου λεγομένης ἐποχῆς. Βίβλιον δὲ εἶνε ἐπίσης ὅτι ἡ ἀποκατάστασις τοῦ συνδέσμου μετὰ τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Εὐξείνου, ἢ διὰ τῆς διαρραγῆς τοῦ Βοσπόρου συνέβη ἐν ἐποχῇ σχετικῶς μεταγενεστέρῃ ἢ ὁ χωρισμὸς αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Κασπίας καὶ τῆς Ἀράλης. Ὁ Στράβων μάλιστα καὶ ὁ Διόδωρος<sup>17</sup> σαφῶς τοῦτο διδάσκουσι λέγοντες ὅτι ἡ θάλασσα τοῦ Πόντου ἔνεκα τῶν εἰσβαλόντων εἰς αὐτὴν ἰσχυρῶν καὶ μεγάλων ρευμάτων τῶν ποταμῶν πλεονασμοῦ ὕδατος κατακλυσθεῖσα, ἐξέβηκε τὸν πόρον τοῦτον πρὸς ἑκρυσιν. Ἐνεκα τῆς αὐτῆς αἰτίας μέχρι τῆς σήμερον τὰ ρεύματα τοῦ Εὐξείνου ρέουσι εἰς τὴν Προποντίδα μετ' ὁρυγῆς ἰσχυρᾶς.

§ 4. Θάλασσα. Διαίρεσις αὐτῆς ὁριζογρασίᾳ.

Τὴν θάλασσαν τοῦ Εὐξείνου δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν κατ' ἀναλογίαν τῆς Μεσογείου εἰς δύο τμήματα, δυτικὸν καὶ ἀνατολικόν. Καὶ τὸ μὲν δυτικὸν ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν Β τοῦ Βοσπόρου ποταμῶν, ὅθεν ἀναπετάσσονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναπλέοντος ἡ εὐρεῖα τοῦ πελάγους πεδιάς ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἰνδξέ-μπουρούν<sup>18</sup> παρὰ τὴν Σινώπην, καὶ τὸ Δυτικὸν ἐντεῦθεν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Γεοργίου κατὰ τὰς πρὸς Β ὑπωρεῖας τοῦ Παρνασσίου. Κατὰ τὴν αὐτὴν τῶν χωρίων τὸν Εὐξείνον καὶ ἐκ Βορρᾶ, ὡς ἀντιστοιχοῦν τῷ νοτίῳ μέρει λαμβάνοντες τὸ ἀκρωτήριον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου (Κριού μετῴον) βαθυτέρον εἰσχωροῦν εἰς τὴν θάλασσαν, καίτοι τοῦτο ἀκριβῶς ἀντικρὺ τῷ ἐπὶ τῆς Ν παραλίας Κερέμθις μπορούν (Κάραμθις) καίτοι. Εὐθεῖα ἄρα νοτιῇ γραμμῇ ἀπὸ τῆς εἰρημένης πρὸς Β ἄκρας μέχρι τῆς πρὸς Ν ἀγομένη διαιρεῖ τὸν Πόντον εἰς δύο πανμεγέθη ὅπως διήποτε τμήματα. Οὗτος δὲ ὁ λόγος φαίνεται ἡμῖν δι' ὃν καλεῖται ὁ Πόντος καὶ δι' ὃ θάλασσαν<sup>19</sup>.

Ἄλλὰ καὶ κατ' ἄλλην διεύθυνσιν παραλληλότροπον δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τὸν Πόντον λαμβάνοντες ὡς σημεῖον τὸ μέρος ἐνῶ χωρίζονται τὰ ὕδατα τοῦ Αἰγαίου ἀπὸ τῶν τῷ Δανουβίου καὶ τῶν ἄλλων ἀντιμετώπων ποταμῶν τῶντε πρὸς Β καὶ τῶν πρὸς Ν τοῦτέστι τὸ Αἰμόνιον ἀκρωτήριον (Εμινέ) πρὸς Δ καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Φάστους

πρὸς Α.<sup>20</sup> Ἐχει δὲ μήκος μὲν μέγιστον 635 ν. μιλίων πλάτος δὲ μόλις τὸ ἥμισυ.

Ἡ θερμοκρασία τῆς θαλάσσης· βαίνει κανονικῶς οὕτως ὥστε κατὰ μὲν τὸν μάρτιον εἶνε προσθετόν τὸ σημεῖον + 40 Ρεωμέτρου, τὸν ἀπρίλιον 50, διὸ πίπτει πολλάκις καὶ χιῶν, τὸν δὲ μᾶλλον 80 90, ὅτε ὁ οὐρανὸς ὑπὸ νεφελῶν καλύπτεται. Κατὰ τὸν ἰούλιον ὁμως καὶ αὐγουστον ἡ θερμότης φθάνει τὸν 200, ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου αἰθίς κατεργαζομένη μέχρι τοῦ νοεμβρίου καὶ δεκεμβρίου, ὅτε ἐπικρατοῦσι βροχαὶ συνεχεῖς. Ὁ χιμῶν βαρὺς καὶ τρικυμιώδης.

§ 5. Χρῶμα αὐτῆς, Κύματα, Ρεύματα, Ἀνεμοί, Νέφη, Ὑδατα, Πηλίδες κτλ.—Τὸ χρῶμα τοῦ Εὐξείνου εἶνε βαθύ κυανόν, μελανωπὸν καὶ μέλαν ἐν τρικυμίαις καὶ καταγίγαις<sup>21</sup>. Ὁ ἐκ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὸν Πόντον εἰσπλέων ἀμέσως ἔχει ὀφθαλμοφαντὴ τὴν διαφορὰν τῆς ἀτμοσφαιρας, τοῦ χρώματος τοῦ τε οὐρανοῦ καὶ τοῦ ὕδατος<sup>22</sup>. Ἡ θάλασσα εἶνε ἰσχυωτέρα κατὰ τὸ φθινόπωρον, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἄλλας ἐποχὰς αἰφνιδίως ἐκρήγνυνται καταγίγαις ἰσχυραί, κύματα ὑψηλὰ σφοδρὰ ἐγείρονται καὶ φοδερὰ ἔνεκα καὶ αὐτοῦ τοῦ χρώματος καὶ τῆς ὁρυγῆς, μετ' ἧς ρήγνυνται ἐπὶ τοῦ πλοίου ἢ τοῦ βράχου. Τὰ κύματα ἀγριοῦνται, τὴν νύκτα δὲ ἰδίᾳ βρονταὶ σκληραὶ καὶ ἀστραπαὶ προμηνύουσιν ἔκρηξιν τρικυμίας καὶ κινδύνων<sup>23</sup> τοσούτῳ μᾶλλον μεγαλειτέρων ὅσον ἡ θάλασσα εἶνε περιεκλεισμένη καὶ οὐχὶ ἀναπεπταμένη πρὸς δὲ ἄνευ προφυλακτικῶν π. χ. νήσων, λιμένων ἰδίᾳ κατὰ τὰ νότια παράλια δι' ὁρέων κατανηνομένων ἀεὶ περιέχεται<sup>24</sup>.

Τὰ Ρεύματα σφοδρότερα καθίστανται οὐχὶ μόνον ἐκ τῶν ἀνέμων, οἵτινες ἐκ τῶν στενωπῶν μερῶν τῆς Ν. Ρωσίας, Καυκασίων καὶ τῶν τῆς Ἀσίας προέρχονται ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ποταμῶν ἰδιαίτατα κατὰ τὴν τῆσιν τῆς γιόνος. Ἀξίον δὲ παρατηρήσεως εἶνε ὅτι οὐδὲν ἐπικρατοῦσιν ἐν τῷ Εὐξείνῳ παλέρροιαι, ἅρα ἡ θάλασσα αὕτη δὲν περισπᾶται ὑπὸ ἀμπώτεων καὶ πλημμυρίδων, ὡς ἡ Μεσόγειος ἐν τῷ μυκῷ τοῦ Ἀδριατικοῦ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ τῶν Σύρτων<sup>25</sup>. Ἐνεκα δὲ τούτου ἡ ἀκατάπαυστος τῶν παραλίων ἐν τοῖς παραποταμίοις πόλεσι (Σουλινᾶ, Ἀκκερμαν, Χερσῶνι, Ταϊγανίφ κλ) διάμμος χώρα, ἥτις οὐ μικρὰς παρεμβάλλει εἰς τὴν ἐμπορίαν δυσκολίας καὶ εἰς τὴν τῶν ἀτμοπλοίων συγκοινωνίαν διευκολυνομένη μόνον διὰ τεχνικῶν μέσων<sup>26</sup>.

Τὰ ρεύματα κυρίως κινούνται ἐκ Β. πρὸς Ν. κατὰ μῆκος πρὸς Δ. Τὰ δ' ἐκ τῆς Μαιωτίδος μετὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Κιμ. Βοσπόρου λαμβάνουσι τὴν πρὸς ΝΔ διεύθυνσιν καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου πρὸς τὰ δυτικὰ παράλια. Κατὰ τὸν ροὴν ἐνοῦνται μετὰ τῶν ρευμάτων, ἅτινα παράγονται ἐκ τῆς εἰσροῆς τῶν ὑδάτων τοῦ Ἀνειπέρου, τοῦ Βούγου καὶ τοῦ Ἀνειστέρου οὕτω δὲ συρροῖς ἐν αὐτοῖς οὕσης σχηματίζεται ἰσχυρότατον πρὸς Ν διευθυνόμενον ρεῦμα. Ὁ στενὸς τοῦ Θρ. Βοσπόρου πορθμὸς δὲν δύναται νὰ ὑποδεχθῇ βεβαίως τὸν ἄφθονον καὶ ὁρμητικὸν εἰστρον τοῦ καταφερομένου ρεύματος ὅλον, ὥστε μέρος αὐτοῦ προσπίπτει εἰς τὰ νότια παράλια, ἔνθα αἱ τῶν ποταμῶν ἐκβολαὶ ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου μέχρι τοῦ Τσαρὸκ Οἱ ποταμοὶ οὗτοι ὀλίγην ἀντίστασιν παρέρχοντες ἐνδυναμοῦσι τὸ ρεῦμα ὅπερ οὕτω ἐξακολουθεῖ τὴν πρὸς ΒΑ, διεύθυνσιν, ὅτε πάλιν διὰ τῶν ἀνατολικῶν ποταμῶν (Φάσιος), μεῖζονα προσκτώμενον ταχύτητα, φέρεται πρὸς τὸν Κιμμέριον Βόσπορον. Ἐντεῦθεν πάλιν ἄρχεται ἡ προτέρη κίνησις καὶ τὸ ρεῦμα παλίρροε<sup>27</sup>.

Ἀνεμοὶ συνηθέστεροι εἶνε οἱ Νότιος καὶ οἱ νοτιοδυτικοὶ οἵτινες μόλις ἀπὸ τοῦ ἰουνίου μέχρι τοῦ τῆς 15 αὐγούστου δὲν πνέουσιν<sup>28</sup>.

Νέφη ἐπικρατοῦσι πολλά, ὁ δὲ οὐρανὸς καλύπτεται ὑπὸ νεφῶν, καὶ ὀμίχλη πυκνὴ σκεπάζει τὴν θάλασσαν πολλάκις λίαν ἐπικίνδυνος τοῖς ναυτιλλομένοις.

Ἡ τοῦ Ὑδατος ποιότης διαφέρει πολὺ τῆς τῶν λοιπῶν θαλασσίων ὑδάτων. Ὁ μέγας καὶ ἰσχυρὸς τῶν ποταμῶν ὑδάτων εἰσροὴ ἐν τῷ Εὐξείνῳ καθίσταται οὐ μόνον τὸν διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Μακρὰρᾶ ἔκροον ἰσχυρὴν ἀλλὰ καὶ τὴν θάλασσαν ἥττον ἁλυμραν. Ὁ Ἀρριανὸς ὁρθῶς λέγει<sup>29</sup> «ὁ πᾶς Πόντος πολὺ τε γλυκυτέρου τοῦ ὕδατος» ἐστίν, ἢ περὶ ἡ, ἔξω θάλασσα, καὶ τούτου αἴτιον οἱ ποταμοὶ εἰσιν οὔτε «πλῆθος οὔτε μέγεθος σταθμητοὶ ὄντες. Τεκμήριον δὲ τῆς γλυκύτητος, «εἰ τεκμηρίων δεῖ ἐπὶ τοῖς αἰσθήσει φαινόμενοις ὅτι πάντα τὰ βοσκήματα προσοικισμένους τῇ θαλάσῃ ἐπὶ τὴν θάλασσαν κατάγουσι καὶ

» ἀπ' αὐτῆς ποτίζουσι τὰ δὲ πόνοντά τε ἡδέως ὁρᾶται καὶ λόγος κατέχει ὅτι καὶ ὠφέλιμον αὐτοῖς τοῦτο ποτόν ἐστι τοῦ γλυκέος μᾶλλον<sup>30</sup>. Ἡ τοῦ ὕδατος τοῦ Εὐξείνου ἀλυμρότης εἶνε 1, 8 τοῖς ἑκατὸν ἡττων τῆς τῆς Μεσογείου ὀλιγωτέρας.

Ἡ ὀλίγη ἀλυμρότης τοῦ ὕδατος συνεπάγει ἐνίοτε καὶ τὴν πῆξιν κατὰ τὰς παραλίας, ἥτις ἐπαυξάνει καὶ τὰς δυσκολίας τοῦ πλεῖν καὶ τοῦ προσορμίζεσθαι. Οἱ τῆς Μαιώτιδος λιμένες μάλιστα ἔνεκα τῆς τῶν ὕδατων γλυκύτητος καὶ τοῦ βορειότερου κλίματος τὸν χειμῶνα πηγνύνται (Δεκεμβρ.—Ἀπριλ.) καὶ ἔνεκα τούτου καθίστανται ἀπρόσιτοι, μὴ λαμβανομένου ὕψιν ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ Κερδίζιου (Παντικαπαίου) συνεχῶς ἰσχυρότατον ρεῦμα πρὸς τὸν Εὐξείνον καταφερόμενον συντείνει πρὸς τοῦτο. Ἐνεκα δὲ τῶν προσχώσεων τῶν ἐκ τῶν μεγάλων ρευμάτων τῶν ποταμῶν ἐν γένει πᾶσα ἡ πρὸς Β παραλία καθίσταται, ὥς καὶ ἡ τῆς Μαιώτιδος, ἀβαθὴς καὶ τεναγώδης, ὥστε ἡ ἀτμοσφῶν κινδυνεύει ἐνταῦθα τοὺς αὐτοὺς κινδύνους, οἷους καὶ ἐν ταῖς πρὸς Β τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης θαλάσσαις τῇ βορείῳ δηλονότι καὶ τῇ βαλτικῇ.

Ἡ πῆξις αὕτη τῆς Μαιώτιδος καὶ τοῦ Κυμμερίου Βοσπόρου ἐν μέρει δὲ καὶ τῶν λοιπῶν παραλίῶν συνέβη καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Νεοπτόλεμος π. χ. ὁ τοῦ Μεγάλου Μιθριδάτου (τοῦ 5') στρατηγὸς ἐπολέμησε τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τοῦ πεπηγότος Κιμ. Βοσπόρου ἱππομαχῶν<sup>31</sup>.

## ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

1) Σύναρθρον τὸ ὄνομα εἰδὶ κῶς ὁ Εὐξείνιος. "Ορ. Στ. Βυζ. ἐν λ. (ἐκδ. Meineke), θάλασσα ἡ τοῦ Εὐξείνου, Εὐξείνιος θάλασσα.

2) Τουρκ. Καρα-δενιζ. ἀραβ. Μπαχρί-σιγι: δλ., γαλλ. Mer noire, ρωσ. Tsernoje-more καὶ ἐν ἄλλαις γλώτταις κατὰ μίαν.

3) "Ακ-δενιζ, Μπαχρί-σεφ: δλ. Τὸ ὄνομα "Αρχιπέλαγος δὲν εἶνε ἐλληνικόν.

4) Ἐν τῇ συντάξει τοῦ ἄρθρου τούτου δὲν εἶχον ἐμὴν οὔτε τὴν ἐγκυκλοπαίδειαν τοῦ Pauly οὔτε τὴν γλωσσικὴν τοῦ Forbiger οὔτε τὴν ἐκδ. τῶν Μικρῶν Ε. Γεωγραφικῶν οὔτε τὴν φυσικὴν Γεωγραφίαν τοῦ Εὐξείνου Πόντου τοῦ Bureau de la Malle 1807 οὔτε τὴν ἱστορίαν τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιστῶν τοῦ Raoul Rochette. Ταῦτα πρὸς γνῶσιν τῶν ἐπισκεπτῶν ἀναγνωστῶν. Τὸ ἄρθρον ἡμῶν κατεστρώσαμεν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδογμένων, ἅτινα προσηκόντως ἀνεπτύξαμεν ἐνταῦθα.

5) Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ὄνομα ὡς πρὸ τοῦ Πόντου κειμένη.

6) Μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δών. Καὶ τὴν Μαιώτιδα παρελθόμεν ἐν τῇ καταμετρήσει.

7) "Ο μ. "Οδ. Μ. 75 πρβλ. Στραβ. Ζ. 319. Ἐντεῦθεν καὶ Κυνεαίνων. Εὐρ. Μῆδ. 1263 «κυανεὶν Σουπληγῶν ἀξινωτάτην συμβεβλάν πετρῶν» καὶ φ. Τ. 124 «δισσὰς συγχωρούσας πέτρας Εὐξείνου» 421 «πέτρας συνδρομάδας» ἐν Μῆδ. 433 «διδύμους πέτρας».

8) Πρβλ. ὅτι καὶ ἡ Σαλμυδησὸς μετρουῖα νεῶν καλεῖται.

9) Πρβλ. Ἡρόδ. Δ', 28 «ἡ δὲ θάλασσα πηγνύται, καὶ ὁ Βόσπορος πᾶς ὁ Κιμμέριος....»

10) Στράβ. Ζ'. 298 «Σκυθικῶν, ξινοπυλῶν καὶ σαρκοφαγούντων καὶ τοῖς κρανίοις ἐκπῶνσι χρωμένων».

11) Στράβ. Αὐτόθι, Πρβλ. Ἰφ. Τ. 392 πρώτη Στρ:

Κυνεαὶ κυανεαὶ σύνοδοι θαλάσσης  
ἰν' οἰστρος ὁ ποτῶμενος Ἀργόθεν  
Ἄξενον ἐπ' οἶδμα διεπέρασε  
Πρβλ. καὶ 437 «ἄξεινον κατὰ πόντον».

12) Πρβλ. καὶ τὴν κατὰ τῶν Ἀμαζόνων στρατείαν τοῦ Θητέως παρ' Ἰσοκρ. Παν: 651α, Διοδ: Δ' 16. Πρβλ. περὶ Ἡρακλέους καὶ Ἀμαζόνων Εὐρ: Ἡρ: Μαιν: 408—411.

13) Στράβ. Ζ. 299 «ἄστερον δ' Εὐξείνον κεκλῆσθαι τῶν Ἰώνων ἐν τῇ παραλίᾳ πόλεις κτισάντων» "Ο Σκύμνος στ. 733—36:

Οἱ Μιλήσιοι

πλείστας ἀποικίας γὰρ ἐξ Ἰωνίας  
ἐστεῖλαν εἰς τὸν Πόντον, ὅν, πρὶν Ἄξενον  
διὰ τὰς ἐπιθέσεις λεγόμενον τῶν βαρβάρων  
προσηγορίας ἐποίησαν Εὐξείνου τυχεῖν.

14) Τὰ περὶ φοινικικῶν ἀποικιῶν ἐν Εὐξείνῳ δημοσιεύμενα ἐν μέσῃ Κωνσταντινουπόλει φαίνονται ἡμῖν λίαν παρακεκινδυνευμένα, καὶ τοῦ ὁρθοῦ ἀφιστάμενα. Ὑπῆρξαν φοινικικαὶ ἀποικίαι ἐν τῷ Πόντῳ; Ἡ Ἡράκλεια τοῦ Πόντου (ἢ ἄλλως Ποντικὴ

ἢ Ποντοῦ Ἡράκλεια) ἦτο φοινικικὴ ἀποικία; ἡ σπουδαιοτάτη Σινώπη ἐπίσης φοινικικὴ; Πῶς; "Οτι ἡ Σινώπη ἦν πρὸ τοῦ ἀποικισμοῦ τῶν Μιλησίων φοινικικὴ ἀποικία ἡ εὐπορικὸς σταθμὸς εἶνε ἐσφαλμένη γνώμη. Τίνες αἱ πρὸς τοῦτο ἀποδείξεις; Τὰ περὶ φοινικικῶν ἐν Εὐξείνῳ ἀποικιῶν εἶνε ἀβέβαια, ἐκ τῶν γενομένων δὲ μέχρι τοῦδε ἔρευνῶν ἀσφαλέςτατον ἱστορικὸν καὶ γεωγραφικὸν πυρῆνα πορίζουσα ὅτι οἱ φοινικεῖς δὲν προσέβησαν πολλὰ πέραν τῶν περὶ τὸν Θρ: Βόσπορον παραλίῶν, καὶ τοῦτο ἵνα μὴ εἰπώμεν ὅτι δὲν ἔκτισαν πέραν τοῦ Βοσπόρου ἀποικίας. — Νέαν Τύρον (:); ἐπὶ τοῦ Δνειπέρου οὐδεμίαν ἡμεῖς τοῦλάχιστον γινώσκουμεν οὐδ' ἐν τοῖς ἀρχαίοις γεωγραφικοῖς χάρταις σσημασμένην. Μήπως εἶνε ἡ πόλις τῶν Τυρανῶν Τύρας ἢ τῷ ποταμῷ ὁμώνυμος; Ἀλλὰ καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ πόλις αὕτη δὲν ἦτο φοινικικὴ ἀποικία. Ἀλλαχοῦ ζητητέον φοινικικὰς ἀποικίας (Πρβλ. Στράβ. Β. ἐν λέξει Τύρας, καὶ Τύρος). Ἄλλως διατὶ ὁ ἄριστος Στράβων σιγᾷ τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῶν ἐν Εὐξείνῳ ἀποικιῶν, ἐνῷ περὶ τῶν ἄλλων τοσοῦτον λόγον ποιεῖται (Αἰθῶς, Ἰσπανίας). "Οτι δὲ πόλις Τύρος ὑπῆρχεν ἀποικία Τυρίων (:); εἶνε παρανόησις λάθους ἐν αὐτῇ τῇ πρωτοτύπῳ πηγῇ, ἢ ἄνευ κριτικῆς οἱ μεταγενέστεροι μετέγραψαν. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἄλλοτε ἐν καιρῷ εὐθέτω, ὅταν παρὰ τὴν βιβλιοθήκην ἡμῶν εὐρεθῶμεν. Νῦν μόνον τοῖς ἐπαύροις παρελθόμεν ἐνταῦθα.

15) "Ο Στράβ. ἐν 125. «ἡ δὲ περίμετρος τοῦ σύμπαντος πελάγους ἐστὶ διμυρίων ποὺ καὶ πεντακισχιλίων σταδίων. Παρομοιάζεται ἡ περίμετρος Σκυθικῇ τόξῳ ἐντεταμένῃ. — Μέτιθι τὰ αὐτόθι.

16) Ἐνταῦθα δύναται ὁ γεωγραφὸς νὰ παραβῇ τὴν βαθόμετρον καὶ νὰ κατατάσῃ τὸν Εὐξείνον τῇ τῆς Κασπίας, Ἀζοφικῆς Μεσογείου ὡς καὶ τὴν ποιότητα τοῦ ὕδατος. Τὸ ἀπὸ τῶν παραλίῶν τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου μέχρι τῶν στομιῶν τοῦ Δανουβίου (δηλ' ΒΔ) καταμετρηθὲν παράλιον βῆθος ποικίλλει ἀπὸ 30—65 μέτρων. Πρβλ. "Ο κσενογράφος τοῦ Boguslavski.

17) Στράβ. 49, 51, 52 Διοδ. Ε', 47. Ἐκ τῆς Γεωλογίας ἐξηγητέον τοῖς μαθηταῖς τὰ τῶν ἐποχῶν.

18) Δεπτή ἡ Συρία καὶ Ἀκρά.

19) Διογ: Περὶ τῆς στ. 146—156, ὅπου φέρεται:

καὶ Πόντον ἰδοὺς διθάλασσον ἐόντα.

Πρβλ. καὶ Στράβ. Β. 124 «ἔστι διθάλαττος τρόπον τινὰ οὗτος (ὁ Εὐξείνιος)».

20) Ἐν τοιαύταις περιπτώσεσι θεωροῦμεν καὶ τὸν Καύκασον ὡς ἰσθμὸν χωρίζοντα δύο θαλάσσας καὶ ἐνοῦντα δύο ξηράς ("Ορα χάρτας).

21) Πρβλ. Ἐρυθρὰν θάλασσαν, Κίτρινον Ποταμὸν κτλ.

22) Ἐφ' οἷς ἀπεκλήθη ὑπὸ τῶν Μογγόλων Τατάρων, Βενετῶν καὶ Γενοαίων Μαύρη.

23) Πρβλ. Περὶ πλ. Ἀρριανὸν 6.

24) Αὐτόθι.

25) Ἡ ὕψις ἐν τῷ Ἀδρίᾳ εἶνε ἡμίσεος μέτρου ἐν δὲ τῇ θαλάσῃ τῶν Σύρτων μέχρι δύο. Πρβλ: Selmann Elle und Flut. σ. 8.

26) Ἐνεκα τούτου καὶ τὰ ἐν τῇ Μαιώτιδι τεναγῇ.

27) Περὶ τῶν ἐτησίων Πόντῳ ἐκ Β—ΒΑ ὅρα Πλίν. Ν. Hist. Β. 127. Περὶ δὲ τῶν ρευμάτων ὅρα Στράβ. Α', 55.

28) Πρβλ. καὶ τοὺς ἐν Μεσογείῳ πνέοντας τακτικούς καὶ ἀτάκτους ἀνέμους πρὸς τοὺς διδασκόμενους.

29) Π. Ε. Ἐχομεν ὕψιν τὴν ἐκδ. ὑπὸ Νεοφ. Δούκα Τόμ. Γ', σ. 216.

30) Τοῦτο παρατηρήσαμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἐν ταῖς παραλίαις τῆς Θράκης ταῖς πρὸς τὸ Αἶγαϊον. Καὶ τὸ κρέας καθίσταται νοστιμώτερον πράγματι.

31) Μέτιθι τὰ παρὰ Στράβ. Β', 73. Καὶ ὁ Ἡρόδ. Δ', 28 ἡ δὲ «θάλασσα πηγνύται καὶ ὁ Βόσπορος πᾶς ὁ Κιμμέριος καὶ ἐπὶ τοῦ κυρτοῦ σταλείου οἱ ἐντὸς τάγρου Σκύθαι» στρατεύονται.

(Ἀκολουθεῖ).

## Ο ΠΑΜΕΙΡΟΣ.

[Τοποθεσία—Ὄνομα καὶ γεωγραφικὰ λεπτομέρειαι—Κονιορτός—Στέπαι—Κλίμα—Ζωικὸν βασίλειον—Ποταμοί—Λίμναι—Νῆσοι—Κάτοικοι—Τροφή—Χαρακτηριστικὰ—Χαρακτήρ—Βίος—Ἱστορικὰ σημεῖώσεις].

Καθ' ἣν στιγμὴν τοσοῦτος γίνεται λόγος περὶ τοῦ Παμείρου καὶ τῶν περὶ τοῦτο ἀμφισβητήσεων τῶν Ρώων καὶ Σινῶν, αἱ κατωτέρω πα-